

FÁBIÁN ZSÓFIA – DR. KŐSZEGI MARGIT

Társadalomföldrajz–Területfejlesztés– Regionális tudomány

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem *Önálló lépések a tudomány területén* című pályázatával nyert támogatást két tanév erejéig a Társadalmi megújulás operatív program (TÁMOP) keretén belül. A 600 millió forintot meghaladó összeggel az ELTE a tehetség-gondozó műhelyek összehangolt fejlesztését szeretné elérni, valamint lehetőséget kíván teremteni arra, hogy a tehetségek minél inkább előtérbe kerüljenek a graduális képzésben és egyéni fejlődési lehetőséget kapjanak a doktori képzésben. E program keretében valósult meg az ELTE Természettudományi Karán a Földtudományi Doktori Iskola szervezésében tartott *Társadalomföldrajz–Területfejlesztés–Regionális tudomány* tudományos konferencia, amely fiatal kutatók, doktori értekezésüket nemrég vagy hamarosan megvédők számára kínált lehetőséget arra, hogy kutatási témájukat bemutassák, kutatási kérdéseiket megvitassák.

A konferencia témájának ötletadója az ELTE Földrajzi Intézetén belül működő Regionális Tudományi Tanszék vezetője, Nemes Nagy József, koordinátora a tanszék oktatója, Bottlik Zsolt volt. A rendezvény a társadalmi relevanciájú területi kutatások sokszínűségét kívánta bemutatni, ami a délelőtti plenáris előadások témájában is megmutatkozott. Az elméleti megközelítések és a gyakorlati területfejlesztési problémák mellett a területi kutatásokkal foglalkozó hazai tudományos közegről is kaphattunk helyzetképet.

Benedek József, a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem egyetemi tanára *Paradigmaváltás a tudományokban: a redukcionizmus esete* címmel tartott előadást. Arról beszélt, hogy a redukcionista megközelítés helyét a komplexitás paradigma veszi át.

Horváth Gyula egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások Intézetének igazgatója *Szemponatok a kelet-közép-európai területfejlesztés megújításához az uniós változások tükrében* című előadásában az Európai Unió strukturális politikájának jövőjéről, ezen belül is a kelet-közép európai helyzetről beszélt.

Nemes Nagy József, az ELTE egyetemi tanára *Regionalistának lenni* című előadásában a regionális tudomány általános, illetve magyarországi helyzetét mutatta be, mintegy áttekintve a tudományág 50 éves történetét.

A program délután a szekció előadásokkal folytatódott, két részre bontva a résztvevőket, társadalomföldrajzi, illetve regionális tudományi és területfejlesztési témakörök szerint.

A Szabó Pál, az ELTE Földrajz- és Földtudományi Intézetének adjunktusa által vezetett Regionális tudományi- és területfejlesztési szekció *Lengyel Balázs Regionális gazdasági növekedés és innovációs rendszerek egy duális gazdaságban* című előadásával kezdődött. Hazánkban a rendszerváltozást követő átmeneti években alakult ki a duális gazdaság, amely a nagy állami vállalatok csődjét követően a külföldi vállalatok megjelenését, valamint a hazai kis- és középvállalkozások kialakulását jelentette. Lengyel Balázs

munkájához az evolúciós gazdaságföldrajzi megközelítést választotta, ugyanis ez megfelelő keretet adott hazánk regionális fejlődésének leírásához. Az előadó több tényező mellett próbálta mérni a regionális innovációs rendszerek szinergiáját is megyei szinten. Megállapítása szerint a high-tech és medium-tech iparágak esetében teljesen eltérő térszerkezet látható.

Pásztí-Tóth Erzsébet előadásában az általa felállított *Integrált településfejlesztési stratégia* (ITS) felépítéséről, használatáról beszélt. Első lépésként felvázolta, hogy miért van szükség az alulról építkező megközelítésre. Véleménye szerint a felülről vezérelt top-down struktúra sikertelen, szükség van a helyi szereplőket is bevonó (önkormányzatok, helyi kvk-k, társadalmi szereplők) bottom-up megközelítésre. Az ITS kidolgozásával olyan felülről szabályozott, de alulról építkező egységes módszertan kidolgozása volt az előadó célja, amivel a településfejlesztést, a helyi gazdaságfejlesztést és a települési versenyképesség növelését is összefogja. A stratégia elkészítése különböző fázisokra bomlik, ilyenek például az előkészítő fázis, a helyzetértékelés, a stratégiai program kidolgozása, az egyeztetési eljárás, a megvalósítás és a felülvizsgálat. A módszer nagy előnye, hogy bármekkora lakosságszámú településre alkalmazható, módszertana könnyen elsajátítható, nagyobb ráfordítások nélkül is használható.

Gyömörei Tamás *Sport és innováció: magyarországi „sportvárosok” sportstratégiájának összehasonlító elemzése és kapcsolódási pontjai a városfejlesztéssel* címmel tartott előadást. Kutatásában a sport új megközelítésben mint innovációs tényező jelent meg. Mivel a sportfinanszírozás jelentős változásokon ment keresztül az elmúlt években, napjainkban elmondható, hogy már nem egyes minisztériumokhoz, nagyvállalatokhoz kötődik, a központi finanszírozás jelentősen lecsökkent, és inkább a helyi önkormányzatok támogatási szerepe vált meghatározóvá. Az előadó kérdései megválaszolására 6 olyan várost választott ki, ahol a látványsport szerepe napjainkban is meghatározó (Győr, Sopron, Veszprém, Pécs, Szeged, Debrecen), ezek sportkoncepcióinak összehasonlításán keresztül vizsgálta a sport és innováció kapcsolatát. Összességében arra jutott, hogy a sport innovációs funkciója csupán nyomokban jelenik meg ezekben a tervekben, és még mindig az élsport sikere a fontos.

Siposné Nándori Eszter előadásának címe *Jövedelmi szegénység térökonometriai elemzése az Észak-Magyarország régióban* volt. A keresőtevékenységből származó jövedelmeket használva határozta meg a szegénységet, majd a szegénységi ráta és a relatív szegénységi rés segítségével vizsgálta az észak-magyarországi helyzetet. A szegénységi ráta a szegénységi küszöb (a medián jövedelem 60%-a) alatt élők arányát mutatja meg a teljes népességen belül, a szegénységi rés pedig a szegények átlagos jövedelmének a szegénységi küszöbtől vett távolságát adja. Az átlagjövedelmek esetében megnézte, hogy van-e szomszédsági kapcsolat a kistérségek között, vagyis ahol nagyobb a szegénység, a szomszédjában is az-e. Ezt azonban nem sikerült kimutatnia, ugyanis az autokorrelációt mérő Global Moran I értéke alacsony, nem szignifikáns lett. Ezután a jövedelmi szegénység gazdasági rugalmasságával kapcsolatos kutatásait ismertette az előadó, amelynek keretében többváltozós regressziós modell segítségével a gazdasági fejlődés (GDP/fő, jövedelem/fő) és szegénység kapcsolatát vizsgálta megyei szinten. A környező megyék GDP-jét bevonva a modellbe a területi hatások alakulására is választ kapott.

Fábián Zsófia *Térparaméterek szerepe a területi kutatásokban* című előadásában a külföldi szakirodalom feldolgozására épülő kutatását mutatta be, 150 területi kérdésekkel

foglalkozó cikken keresztül vizsgálta a térparaméterek szerepét a területi kutatásokban. Az egyes tanulmányok esetében meghatározta, hogy milyen témában íródtak, milyen térparamétereket, milyen matematikai-statisztikai módszerrel használnak. Végezetül megnézte, hogy a térbeliségnek van-e szerepe az adott jelenség alakulásában. A vizsgálatból egyértelműen kiderült, hogy a cikkek nagy részében (133-ban) van szerepe a térbeliségnek. Az előadás második felében a regressziós vizsgálatok egy területi kérdésekre továbbfejlesztett változatát, a „földrajzilag súlyozott regressziót” (GWR) mutatta be egy alkalmazási példa segítségével.

Tagai Gergely előadásának címe *Térkapcsolati modellek a társadalmi térben értelmezett fekvés vizsgálatában* volt. A potenciálmodell alkalmas a társadalmi térben értelmezett fekvés vizsgálatára. Egy alkalmazási példán keresztül nézve feltehető a kérdés, hogy mi jellemzi a fekvésbeli viszonyoknak az európai gazdasági térben értelmezett képét, és ez az utóbbi időben hogyan változott. Az európai gazdasági térben a fekvést meghatározó tényezők a jelentős gazdasági tömeg, a földrajzi szempontból centrális elhelyezkedés, a gazdasági központok közelsége és a szomszédsági viszonyrendszer. A változást nézve elmondható, hogy a nyugat-európai kedvező pozíció megmaradt, a centrumtérsegek előnyvesztése és a perifériák kismértékű előnynyerése látható. A potenciálmodell résztényezőkre bontásával arra kaphatunk választ, hogy a fekvésbeli viszonyok milyen térkapcsolati tényezőkkel hozható összefüggésbe. Megállapítható, hogy az egyes tényezők súlya eltérő, Nyugat-Európában markánsabban jelenik meg a fekvést alakító dimenziók önálló hatása.

A társadalomföldrajzi szekció a közvélemény figyelmét is megragadó társadalmi kérdések boncolgatásával, jelentős világ gazdasági tényezőkként számon tartott országok vizsgálatával, valamint tudományelméleti kérdések taglalásával vonzotta a népes hallgatóságot. A szekció levelezető elnöke *Győri Róbert*, az ELTE Földrajz- és Földtudományi Intézetének adjunktusa volt.

Az első három előadás érzékeny társadalmi kérdések különböző szempontú vizsgálati lehetőségeire nyújtott példát. *A Pásztor István Zoltán*, a Debreceni Egyetem doktorjelöltje, és *Pénzes János*, az egyetem oktatója a cigányság helyzetének feltárásához nyújtottak sajátos kutatási aspektust *A roma lakosság térbeli megoszlása és demográfiai tendenciái Északkelet-Magyarországon* című előadásukban. A hivatalosan megjelenő statisztikai adatok további árnyalásával mutatták be az ország egyik elmaradott térségének hátrányos helyzetű településein élő cigány lakosság körülményeit.

Szintén kisebbségi kérdésekkel foglalkozott *Kőszegi Margit* a *Muszlim kisebbségek demográfiai helyzete Bulgáriában az ezredfordulón* címmel tartott prezentációjában. A bulgáriai muszlimok példáján keresztül rámutatott a vallás és a többségi társadalom helyzetének relevanciájára a kisebbségi csoportok demográfiai sajátosságainak alakulásában.

Pfening Viola az ELTE doktori iskolájából egy sajátos társadalmi csoport és folyamat, a bevándorlók beilleszkedésének elméleti kutatási lehetőségeit mutatta be *Asszimiláció vagy kirekesztettség? A bevándorlók beilleszkedését magyarázó modellek* című előadásában. A kérdéskör igen széles körű és szerteágazó elméleti háttere egyben mutatja a probléma társadalmi súlyát is a világban.

A szünetet követően *Gyuris Ferenc*, az ELTE tanársegédje, jelenleg a heidelbergi Ruprecht-Karls Egyetem doktorandusza sodró lendületű előadásában mutatta be a két

hatalmas területű és népességű állam, Kína és Oroszország területi egyenlőtlenségeinek alakulását, és az elmúlt évtizedekben zajlott gazdasági reformok e különbségekre gyakorolt hatását.

Czirfusz Márton, a Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások Intézetének fiatal kutatója viszont a földrajztudomány elméleti kérdéseinek egy szegmensét tárta a hallgatóság elé *Ágazati gazdaságföldrajzok: mit tudhatunk, és mit mondhatunk a Progress in Human Geography riportjai alapján* című előadásában. A folyton kételkedő és az új nézőpontokra mindig nyitott tudományos attitűd iskolapéldájaként zárta a szekciót a hazai gazdaság földrajz ágazati szemlélete, illetve a nemzetközi gazdaságföldrajzi jellegű munkák aspektusai közötti különbségek taglalásával.

A konferenciát közös állófogadás zárta, ahol a szakmai beszélgetések, a konferencia konzekvenciáinak levonása, az irányzatok és kutatási elvek találkozása, a tapasztalatok cseréje kötetlenebb formában tovább folytatódhatott. A konferencián elhangzó előadások közös tanulmánykötetben látnak napvilágot még ebben az évben.